

Szakolczay Lajos

Húsvét Kőbányán

Csoportos kiállítás a Körösi Csoma Sándor Kulturális Központban

A Kőbányai Német Önkormányzat avval is hallatta a hangját, hogy tárlatra hívta meg a kerület német származású képzőművészeit. Húsvét a föltámadás ünnepe, illő megmutatni, kit hogyan érint az újjászületésnek – az emberre is kiható megújulásnak – ez a bensőt és külsőt is átrendező pompája. Mert a Keresztút szenvedéseit átélve, a megigazulás, az önmagunkra találás, az újrakezdés pompájáról van szó.

Amely ünnep és könnyörtelen munka, teremtő láz és – az alkotókra nézve sem utolsó – önvizsgálat. A sziklasír elől el tudjuk hengeríteni a követ, de valójában megszabadítottuk-e magunkat – mindenben Ő a példa – a megszokás, a beletörődés, a szokványlét bilincseitől? Merünk-e – a kifejezésforma egyben magatartás is – a Húsvét árnyékában bátrak lenni? Természetesen nem (vagy nem annyira) a minden egészet összezúzni igyekvő avantgárd gesztusrendszerének az átvételéről van szó – bár egyik-másik művész esetében ez is lendítőerő lehet –, hanem arról, hogy szüntelen kételkedés és töprengés nélkül (ez még nem jár önfeladással) nincsen igazi művészet. Még a legnagyobbaknál is, gondoljunk csak Van Gogh kegyetlen önostorozására, a *kétely* az értékelésünket helyrebillentő motor. A tehetségnél, a megnyugvás halál, nem csupán erőforrásként, de ellenőrző szelepként is szolgál.

Tizenegy német származású, a hely (Kőbánya) szellemét ugyancsak közvetítő alkotó – festő- és szobrászművész, grafikus- és textilművész – toborzódott össze a „látva lássanak” jegyében. Nincs könnyű dolguk. Elsőbben azért nincs, mert Magyarországon létezik egy tágabb sugarú kört összefogó – értékeit tekintve a mostani kis társuláznál súlyosabb – német (német–magyar) alkotókból álló csapat. Ők akarva-akaratlan kínálják, sok irányzathoz tartozván művészi útkeresésükkel szorgalmazták is az eredményes önfelmutatás példáját

Másodsorban azért nehezebb – az erősebbnek viszont hitet ad – a helyi arcok egymás mellé állítása, mert világosan kiderül, hogy a művészetben nincs – sosem is volt – demokrácia. Mércének csupán az esztétikum számít. Igaz, a megmérettetés hordozhat szubjektív elemeket – ha földaraboltattak volna ama ponyvának eladott, valódi műalkotásokat hordozó vásznak, ma már nem beszélénk Csontváryról –, ám a sok különböző szemmel ítélkező szakma és a jó-rossz közvélekedés végül is kijelöli egy-egy érték helyét.

Amit itt látunk, nem egyenletes színvonalú, de a változatos technikai arzenált tükrözve kifejezőmódjában gazdag. Igaz, hogy a grafikusokat a többségben lévő festőművészekhez viszonyítva csak ketten képviselik, de Kőhegyi Gyula mives, ar-

tisztikus vonalhálója (*Az emlékezés fala* – rézkarc) és egytömb-súlyú, kidolgozott testfoltja (*Keresztút* – fametszet) drámai megjelenítés. Épp visszafogottsága, egy-egy motívum kiemelésre törekvő ábrázolásmódja teszi – paradox – elevenné. Finom akvarellek (*Római alkony; Fájdalom*) adják tudtunkra, hogy Krausz Margit Itália-szerelmét miként hálózzák át a Biblia szenvedéskörei. Weinacht Péter lírai absztraktjában (*Odüsszeusz hazatérése*) ugyan nyomokban ott a figuralitás, mégis a mítoszi történése mint sokágú, kiismerhetetlen „homályé” a döntő szerep.

Szabadi Katalin Chagall-gyökerű szürrealitása (*Húsvét; Feltámadás; Et resurrexit tertia die*) – az ecset mer torzítani – az ember és a bibliai történet egymásra montírozott képét adja (az Ő keresztthalála, a mi keresztthalálunk, mindannyiunk feltámadása). A néprajzi jellegű zsáner alig (vagy talán nem is) fér össze a föltámadt Krisztussal és az álom gyepére leheveredő puttókkal (*Húsvéti locsolók*), de ha visszafogottabb, egyszerűbb a megidézés (például virágcsendélet formájában), Meiszter Kálmán világa nem elvetendő. Herrzmann Jenő attraktív látomásában – vertikális építkezés – érzéki város kerekedik a tavaszünnep virányán, ahol az Isten bárányáé a döntő szerep (Ostara).

Egészen különleges, a hagyományhoz, motívumkincshez közeli és mégis valahol jelképrendszerében megújuló ikonokkal van jelen Hermann Andrea (*Irgalmas Istenszülő; Táblakép-kereszt*) és Weninger Varga Ilona. Az utóbbi a három figurát tartalmazó szentképtől (*Egyház alapítása*) eljutott a szakrális mezőben is megkülönböztetett helyet elfoglaló csoportképig (*Utolsó vacsora*). Azon meditálhatunk, hogy az ikonfestés az iparművészet vagy a festészet műfajába tartozik-e, de két művésznünk árnyalatos formaérzékehez, motívum-rézmotívum változó képességéhez kétség nem fér.

Hermann Zsolt a csoport egyedüli szobrása. A bronz mívese. Szárnyas oltárnak (is) elmenő reliefjén – a *tanítók* alakmozgató statikussága egyfajta bölcseséggel is fölért – a testes plasztikai árnyék csak növeli a sejtelmeket (*Deézis*), míg szobra, a közösséget tárt karral befogadó *Mindszenty* (csak az a kőbe vésett, félresikerült „névjegy” ne volna!) maga a megtestesült nyugalom.

A tárlat összképét – kimagaslót alkotva – két kiváló művész emeli. Nélkülük hiányérzetünk volna. Számptalan kiállításon meggyőződhattunk a textilművész E. Szabó Margit invenciózus gyapjúszőnyegekének motívumkincséről, szerkezeti virtuozitásáról. Itt látható kárpitja is (*Jeruzsálem kapujában*) elsőrangú. A művön a látomás hitrétegeit oldva az ember megszenvedett istenképe dominál.

A vendégművésznek hívott bécsi Maria Kisser bibliai eredetű, konstruktív formatisztasággal erezett fényhálója (*„Én vagyok a feltámadás és az élet” I–IV.* – 2011., akril, vászon) a kehely és sugárzó istenarc kombinációjával éri el a döbbenetes hatást. A festőecset külső és belső tájat egyként rajzol, s a hit „gótikájába” rejti közlendőjét: nemcsak az emberre, de a világra is jó hatással volna a szeretetmítoszt békévé oldó megigazulás.

Volna még

Kiss Ilona kiállítása a leányfalui Aba-Novák Galériában

A rejtélyes cím és sugallata azonnal megvilágosodik, ha előttünk Kányádi Sándor verse. A képzőművész – az irodalomra is nyitott Kiss Ilona – számára innnen az ihlet. „pedig volna még / volna még valami / mondanivalóm / a nyíló nárcisz- / mezőkről például / az alkonyi szélben / riadtan lobogó / hegyi füvekről / a hegyekről a folyókról / égről és földről / a tengerekről / az óceánok alatt / vergődő tűzhányókról / a szerelem végtelen / napéjegyenlőségeiről / amikor az idő is / ellankad mint a patak / ha szomját oltja / benne a szarvas / egyszóval kettőnk / dolgáról az emberiség / nevében volna még / talán volna még” (*Volna még*).

A kolozsvári költő 1976-os verse olyan költemények társaságában született, mint a *volnát* – a lehetőségek már-már apokaliptikus terepét – megismételő, az alcíméről (*Mint hómezőn a vadlúd*) ugyancsak ismert *Töredék*. A kihagyásos vers lírai erejét bármi jellemzi-e jobban, mint a szakadozottság. Ebben a visszanyelt légzésben a *sejtetés* – van miért élni – szinte törvényerővel bír. „mint hómezőn a vadlúd / kihülő kráterek / párája pár gyerek / ha mit még hátrahagynunk // volna és lesz kinek / mint hómezőn a vadlúd / ha mit még hátrahagynunk / elég ha sejtitek // mint hómezőn a vadlúd / s kihülő kráterek / ámuló pár gyerek / ha mit még hátrahagynunk // ha nem is értitek / mint hómezőn a vadlúd / ha mit még hátrahagynunk / fakuló képeket // úgy-ahogy összetartó / szüette képkeret / elég ha sejtitek / hogy itt miről is van szó”.

A könyv- és grafikusművészt – nem véletlenül – a líraibb, az egyetlen mondatban áradó vers, a *Volna még* ragadta meg. Vagyis a „mint hómezőn a vadlúd” drámai képe helyett a nyíló nárciszmezők, a hegyi füvek, az ég és föld, a patak panorámája, és nem utolsósorban „a szerelem végtelen napéjegyenlőségeit” élénk táró – s még a jövőt is az „emberiség nevében” nyugtázó – élet-mosoly. Jóllehet a *volna még* mint számtalan cselekvésre áhítózó – előhívó, tette sarkalló – forma (gyönyörű művészkönyv a bizonyíték) elsőbben Kányádi költészetének sokarcú szépségét nyugtázza, de a tárlat összefoglaló címeként nagyon is pontosan jelzi a különleges, nemegyszer a plasztikájukkal is ható *rács-képek* (festmény-reliefek) – az önkifejező folyamatosság – jövőbeni útját. Az alkotás, a szüntelen égés közbeni tervhalmozás dimenzióit.

A műtárgyként is fölfogható képeken a festőművész és az iparművész együtt van jelen. Ebből a komplex alkotásmódból következik, hogy a különös *festmény-reliefek* nem csupán szín- és formagazdagságukkal hatnak – az *Emlékezz, felejts!* címűn (2008) a fekete és arany szögekkel stigmatizált deszka (bal oldal) és a szinte

faktúraként mutatkozó sárgaréz drótháló (jobb oldali rész) színekombinációja festményt sejtet –, hanem plasztikai valóságukkal is. A nemegyszer doboz alakú „keret” egy vagy többnyire két (alsó és felső) – így a képnek van mélysége –, ritkább vagy sűrű szövésű dróthálót fog közre.

S a dróthálók síkjain kidomborodó, amorf voltában is légiesített vagy rétegzett, plasztikai árnyékként ható sodronydobozoktól kísért színezett papírmasszafolt (*Az Idegen* – 1996) az a gyakran fókuszba kerülő nonfiguratív elem, ami a „történekek” gondolati hátterét adja. Az említett *Az Idegenre* nézvést valaminő betörést, zuhanást revelál – a triptichon harmadik táblája lírai „virágmezőjével” ezt az agressziót valamiképp oldja –, a *Az Alapítót* (1996) tekintve pedig szertesugárzó érték-koncentrációt, bölcsességet.

Bár absztrakt képeknél a vizuális élmény többféle értelmezést is megenged, aligha tévedünk, ha Kiss Ilona esetében mindig a lírai hevületű, ám drámával érezett tisztaság utáni vágy plasztikai megjelenítésével találkozunk. Példás anyagválasztása (sűrű vagy ritka szövésű réz-, illetve drótháló, antik deszka, pálcika, sodort fémszál, szög, kavics, textildarabka stb.) csak erősíti eme egyszerre személyes (*Szélcsend* – 1998), de némely esetben a történelemben – szomszédjaink történelmébe – nyúló, fájdalommal ugyancsak kísért élmény *kép-tárgyban* történő kibontását (*Mad'arská omsa* – 2010; *Madarska misa* – 2010).

Ha a *Milyen messze van tőlünk a háború?* (1996) messziről – a mű készítése idején épp Frankfurtból – hazahangzó rémült figyelmeztetése (különleges motívumaival, a kép felső részén lévő stilizált csontvázzal, illetve a katonaköpeny-darabkával) nem volna elég *intő jel* a tőlünk szinte független s életünket mégis meg-
regulázó dolgok mederben tartására, ott a szlovákiai és a szerbiai *magyar mise* – a deszka két oldalán drótháló, arany és fekete szögek, illetve a végig lyuggatott deszkan a szögfejek erdeje – szakrális régióba emelkedő kép-muzsikája.

Az érdekes időjátékokon – a portréemlékezés nosztalgiáját önvizsgálattá tevő hullámzó *Szélcsenden* és a közösség dinamikus mozdulatait felt- és érzelmterképnek láttató *Navigálás az időben* (1998) című táblán – kívül még számtalan olyan akrillal festett, szögekkel kivert, a sárgaréz drótháló festőileg kimunkált selyemfényét színdinamikává fokozó táblaképmozzanat szerepel emez *emlékezés-
arzenálban*, amelyek mögöttesében nem nehéz észrevenni az idők során aktivizálódott irodalmi élményeket. Az artisztikus, tárgyi valóságukban is különleges formavilágú művészkönyvek szintén irodalmi-zenei fogantatásúak (*A farkasok dala* – Petőfi Sándor verse, 2008; *Fulviáról* – Balassi Bálint verse, 2004; *Genezis* – Ligeti György emlékére, 2007).

A művészkönyvekbe való akárcsak egyetlen belelapozás nyomán is meggyőződhetünk Kiss Ilona invenciózus *hommage*-építéséről. Természetesen játszani is szeret – a teafilterre nyomott linómetszet és a gépirásszöveg megejtő (*Kávé-*

könyvecske – 2005) –, s erre való jogát senki kétségbe nem vonhatja. Ám nekem *súlyosabb* művészkönyvei jobban tetszenek, amelyekben az írást (verssorokat, részleteket) kiemelő grafika jóval több mint illusztráció – a „meghívott” író vagy zeneszerző világának tökéletes képi átélése. A Balassi Bálint-könyv lapjai – eme tömör, statikusságukban is dinamikát sejtető linómetszetek – külön-külön is megállnák a helyüket. Mint ahogyan az itt látható Kányádi-lapok is a versből kiemelt jellegzetes címeikkel – *A hegyi füvekről; Szomját oltja; Nyíló nárciszmezőkről; Égről és földről; Kettőnk dolgáról; A szerelem napéjegenlőségéről; Az óceánok alatt*) – a képi fantázia versértékű megnyilvánulásai; mindennél jobban mutatják a *líra* és az *én* egymásból kibomló, egymást erősítő – önkiteljesítő – összefonódását.

Szlafkay Attila

Mert

Mert
Sok felnőttben
A szeretet
Még
Gyerekcipőben
Jár

Álom (fel)fejtése

Álmomban
én álom voltam
mások álmát
én álmodtam

ők ébredtek
ellebegtek
sorsuk hagyták
keresztmennek

Ion Caraion

Diogenészi est

Ha már nincs több pohár,
ide a diogenészi kupát !
Semmi sem tűnhet el teljesen.

Oly harmat kelt, mely alatt,
lánytenger kedve nyerítésre szottyán.

Túl késő már, hogy illanjon szomjam !

Sandu David

Vers

A vers ringatózik
Pókfonalak függönyében,
Félelem vergődik a szélben,
Zümmögcsélnek a fülben.

Folyton, virrasztás s álom közt,
Szétszórt gondolatok -
Nappal és éjjel,
Fölkavaró álom,
És édes vágy között,
Forrását kutakodja mélyen
A vers.

Elmúlt idő bánatbőrbe burkolózik.

Hold zápol reménnyel,
Felhőszalmán.

Rose Ausländer

Meseországban

Meseországban
virágzik a poézis
ezt keresem az ösvényen
mely engem vezet

maradj
szavadhoz
hűséges

és nem
veszít el
téged

New York

Lázás
hó-magas Babylon
fekete-fehér

Két áramló párhuzamos

Boszorkányüstben
nyolcmillió ember

a szobor szabadságot
kiált

Szabad művészet
a nagy játék

Szabad szenvedélyek
rákkelevény-fekélyek

Szemtanú
nyelved köszöröld késhez

helyezz egy dalt ajkaidra
dicsérd e város
kihasított szívét

Szlafkay Attila műfordításai